

Nesouhlas s poskytnutím zdravotní péče (revers)

Pacient má v rámci ústavními zákony garantovaného práva na seburčení právo i na odmítnutí péče. Zákonnou povinností lékaře v takové situaci je povinnost poučit pacienta o důsledcích jeho rozhodnutí pro jeho život a zdraví. Pacient má právo, poté co mu byla podána informace o jeho zdravotním stavu v rozsahu a způsobem, ze kterého je zřejmé, že neposkytnutí zdravotní péče může vážně poškodit jeho zdraví nebo ohrozit život, potřebnou péči odmítnout. V takovém případě si ošetřující lékař po opakovaném poučení o důsledcích takového rozhodnutí vyžádá od pacienta písemné prohlášení o nesouhlasu s poskytnutím zdravotní péče (tzv. revers).

Podmínky negativního reversu

Základními podmínkami přípustnosti odmítnutí navrhované potřebné péče vymezenými právní úpravou jsou:

- písemná forma,
- opakované poučení pacienta v rozsahu a způsobem, ze kterého je zřejmé, že neposkytnutí zdravotních služeb může vážně poškodit jeho zdraví nebo ohrozit život,
- způsobilost pacienta nebo jeho zákonného zástupce k právně relevantnímu projevu vůle.

Negativní revers, na rozdíl od možností vyjádření souhlasu s doporučovanou zdravotní péčí nelze akceptovat ve formě ústní. Zákon zcela jednoznačně požaduje jeho písemnou formu, jejíž absence jde v případném sporu k tíži lékaře či zdravotnického zařízení.

Pacient musí být ještě před podpisem negativního reversu poučen o svém zdravotním stavu, o povaze výkonu, který odmítá, o možných následcích takového odmítnutí. Důsledně je třeba pacienta upozornit zejména na všechna zdravotní rizika, která pro něho z takového odmítnutí plynou s tím, že tato rizika by měla být vždy uvedena v přímé souvislosti s jeho aktuálním zdravotním stavem.

Pacient, který odmítá dát souhlas s lékařským zákrokem, musí být k takovému právně relevantnímu projevu vůle způsobilý. Odmítnutí léčebného zákroku musí být učiněno svobodně a vážně, srozumitelným a určitým způsobem, jinak je tento úkon neplatný. Lékař

může provést zákrok na osobě, která není schopna posoudit obsah sdělované informace a následky svého rozhodnutí (tj. osobě nezpůsobilé), pouze tehdy, jsou-li naplněny podmínky pro poskytnutí péče bez souhlasu (neodkladná péče).

Negativním reversem musí být pokryty i situace, kdy pacient nesouhlasí s navrhovaným postupem z odborného hlediska nejvíce pro jeho zdraví přínosným, ale má zájem podrobit se léčení, zdravotnické zařízení tak neopouští, ale dohodne se s lékařem na jiném „lege artis“ postupu. Výrazně se tak pro poskytovatele zdravotních služeb, jakož i pro lékaře, snižuje riziko odpovědnosti v případě zhoršení zdravotního stavu pacienta, jež bude v příčinné souvislosti právě s odmítnutou navrhovanou léčbou. Poskytovatel zdravotních služeb event. lékař musí být i v takovém případě připraven prokázat odmítnutí doporučené zdravotní péče pacientem.

Náležitosti záznamu o odmítnutí poskytnutí zdravotních služeb (revers)

Povinné náležitosti záznamu o odmítnutí poskytnutí zdravotních služeb jsou vymezeny ve vyhlášce o zdravotnické dokumentaci a jsou jimi:

- údaj o zdravotním stavu pacienta a potřebných zdravotních službách,
- údaj o možných následcích odmítnutí potřebných zdravotních služeb pro zdraví pacienta,
- záznam vyjádření pacienta, že mu uvedené údaje byly zdravotnickým pracovníkem sděleny a vysvětleny, že jim porozuměl a měl možnost klást doplňující otázky, které mu byly zdravotnickým pracovníkem zodpovězeny,
- písemné prohlášení pacienta, popřípadě záznam o tomto prohlášení, že i přes poskytnuté vysvětlení potřebný zdravotní výkon odmítá,
- místo, datum, hodina a podpis pacienta,
- podpis zdravotnického pracovníka, který pacientovi informace poskytl.

Údaje uvedené v negativním reversu je třeba konkretizovat v závislosti na medicínských okolnostech daného případu a individualitě samotného pacienta. Odmítnutý zákrok musí být přesně identifikován způsobem jasně srozumitelným pacientovi, úměrně jeho vzdělání, intelektuální úrovni, věku a s přihlédnutím k jeho aktuálnímu zdravotnímu stavu. Z výše uvedených náležitostí je zejména třeba zdůraznit upozornění pacienta na možné nepříznivé následky odmítnutí navrhované péče včetně případného ireverzibilního poškození či úmrtí, byť by v daném případě bylo rizikem nepatrným.

Záznam za přítomnosti svědka

Jestliže zdravotní stav pacienta nedovoluje vyslovení nesouhlasu s poskytnutím zdravotních služeb požadovaným způsobem, zdravotnický pracovník zaznamená nepochybný projev vůle pacienta do zdravotnické dokumentace o něm vedené a uvede způsob, jakým pacient svou vůli projevil a rovněž zdravotní důvody bránící pacientovi ve vyjádření požadovaným způsobem. Záznam ve zdravotnické dokumentaci podepíše zdravotnický pracovník a rovněž svědek. Odmítá-li pacient podepsat záznam o nesouhlasu s poskytnutím zdravotních služeb, zdravotnický pracovník tuto skutečnost do záznamu doplní a podepíše ho rovněž i svědek.

Význam negativního reversu

Negativní revers je projevem respektu k právu pacienta na sebeurčení. Je institutem k naplnění práva pacienta na jeho osobní svobodu, ale je i významným nástrojem právní ochrany zdravotnických pracovníků. Na základě tohoto písemného prohlášení pacienta o odmítnutí potřebné péče není lékař odpovědný za následky, které v důsledku neprovedení zákroku mohou u pacienta nastat. Pokud by poskytovatel resp. lékař nebyl schopen odmítavé stanovisko pacienta prokázat, mohl by být jeho postup hodnocen i jako postup nesprávný (tj. non lege artis) se všemi důsledky s tím spojenými. Řádně sepsaný negativní revers je významnou právní ochranou lékaře i poskytovatele zdravotních služeb.

Právní předpisy

Zákon č. 372/2011 Sb., o zdravotních službách a podmínkách jejich poskytování (o zdravotních službách), ve znění zákona č. 167/2012 Sb., zákona č. 437/2012 Sb. a zákona č. 66/2013 Sb., § 34 odst. 4 a 6

Vyhláška č. 98/2012 sb., o zdravotnické dokumentaci, příloha č. 1 část 6